

מטעמי תורת זילים

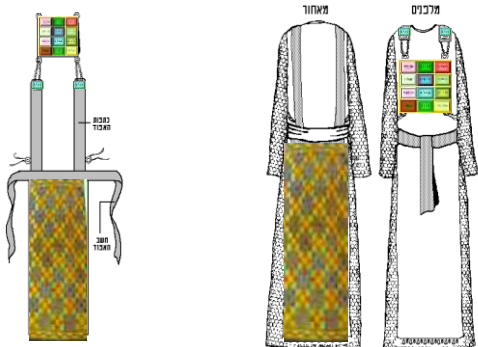
פרשת תצוה – האורים ותומים

משה רבינו הצטוו להכין "חֲשׂוֹן" שנאמר "וְעֲשִׂיתָ חֲשׂוֹן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תִּכְלַת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְנִשְׂךְ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ" (שמות כח, טו). לאחר מכן הצטוו משה רבינו לשים את "הָאֹרִיִּים" ו"הַתְּמִיִּים" בחושן, שנאמר "וְנָתַתָּ אֶל חֲשׂוֹן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאֹרִיִּים וְאֶת הַתְּמִיִּים וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה' וְנִשְׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפָּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לִפְנֵי ה' תְּמִיד" (שמות כח, טז).

יש להבין, מה היה 'חושן המשפט' שלבש הכהן? ומה היו ה'אורים ותומים' שהצטוו משה רבינו לשים בתוך החושן?

בחושן המשפט היו שמותיהם של כל השבטים והאבות הקדושים

"חֲשׂוֹן מִשְׁפָּט" (שמות כח, טו) היה ראש בגדי הקודש (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה וכמו שהארון הוא ראש), כאשר הוא היה בעיקרו מסגרת ובה ארבעה טורים של אבנים, כשבכל טור היו שלוש אבנים. מאחורי החושן היה בגד ה'הַאֲפֹד' שהיה מחובר לחושן כיחידה אחת, כשעל כתפי האפוד היו מחוברים שני אבני שוהם (ירבינו בחיי' שמות כח, טז). וכעין זה היה מראה האפוד והחושן המחובר אליו:

על ליבו של הכהן הגדול היו מונחים אבני החושן, ובכל אבן היו חקוקים שש אותיות בדיוק (מדרש תלפיות' ענף חושן) כאשר האותיות היו שקועות באבנים. האותיות היו בנויות משמות השבטים (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה ותא חז"ל), משמות האבות הקדושים 'אברהם' 'יצחק' ו'יעקב', וכן מהתיבות 'שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל' (גמ' יומא דף עג ע"ב). ששת האותיות שהיו בכל אבן הן כנגד מספר

הימים שבהם נברא העולם ושמות השבטים היו כנגד קיום העולם אשר תלוי בשבטי ישראל (מדרש תלפיות' ענף חושן). בסך הכל היו שבעים ושתיים אותיות בחושן כגימטריא שם ע"ב (מדרש תלפיות' ענף חושן, זרע שמשון' פרשת בהעלותך דף קיה ע"ב טור א ד"ה סנהדרין) שהוא אחד משמותיו הקדושים של ה' יתברך שבהם נברא העולם (מדרש תלפיות' ענף חושן). וזה היה מראה האותיות באבני החושן:

לוי	שמעון	ראובן
הם	ב	א
זבולן	יששכר	יהודה
ח	צ	י
גד	נפתלי	דן
שבטי	ב	יעק
בנימין	יוסף	אשר
	ון	ישר

אותיות שמותיהם של האבות הקדושים "נצמדו" לכל אחד מהשבטים, על מנת להגן עליהם מקטרוג מכירת יוסף. ובנימין שלא היה במכירת יוסף לא היה צריך להגנת האבות (ישפתי כהן על התורה' פרשת תצוה ד"ה בנימין לא). השמות שנכתבו על אבני החושן, לא היו עשויים בידי אדם אלא 'במעשה שמים', על ידי 'תולעת השמיר' (פתח עיניים' להחיד"א יומא פרק א ד"ה 'אורים ותומים' ראיתי. ראה גמ' גיטין דף סח ע"א), שכאשר רצו לסרטט באבנים, סימנו בדיו על גבי האבנים את מקום הסרטוט ואז הראו לאבנים מבחוץ את 'תולעת השמיר' והן היו נבקעות מאליהן (גמ' סוטה דף מח ע"א, רש"י גיטין דף סח ע"ב, 'פתח עיניים' להחיד"א יומא פרק א ד"ה 'אורים ותומים' ראיתי) (להרחבה על קטרוג מכירת יוסף ראה מאמרנו לפרשת וישב – עשרת הרוגי מלכות').

בשמות השבטים היו את כל האותיות מא' עד ת', למעט אותיות ח' ו-ט'. מה שרימז על כך שלא היה בשבטים שום חטא (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה תא חזי וד"ה אמר ליה). וכן היו חסרות להם גם האותיות צ' ו-ק'. ועל מנת להשלים את האותיות של החושן כך שלא יהיו חסרים מכ"ב האותיות של לשון הקודש, נוספו לאבנים גם שמות האבות הקדושים 'אברהם יצחק ויעקב' וכן התיבות 'שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל' (האלשיך הקדוש' שמות כח, יז ד"ה ובוה יש רמז בחשן המשפט) והם השלימו את ארבע האותיות החסרות (אור החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ממרח"ו בשם יש אומרים). וכך היה ניתן לקבל על ידי האותיות שבאבנים כל תשובה שהיה צריך מ'האורים ותומים' (עפ"י אלשיך הקדוש' שמות כח, יז ד"ה ובוה יש רמז בחשן המשפט).

על כתפות האפוד היו שתי אבנים ובהן היו חקוקים שמות שניים עשר השבטים. על האבן השמאלית – ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי. על האבן ימנית – גד אשר יששכר זבולן יוסף ובנימין (רש"י שמות כח, טז). והטעם שהיו צריכים להיות כתובים שמות השבטים גם על שתי האבנים הללו חוץ ממה שהיו כתובים על גבי החושן, משום שבשעת שאלת 'האורים ותומים' קצת התבטלו אותיות השבטים מאבני החושן. כגון, אם שאלו באורים ותומים "האם נעלה למלחמה?" והתשובה היתה "עלה", אז בלטה האות ע' משם 'שמעון' – ונשאר שם 'מעון', וכן האות ל' משם 'לוי' – ונשאר שם 'וי', וכן אות ה' מ'יהודה' – ונשאר שם 'יהוד'. ומכיוון ש'בביתול' שם של השבטים אפילו לרגע אחד יכולים חלילה להתבטל שמים וארץ, לכן היו שמות שבטי י-ה כתובים גם על כתפות האפוד, כך שבשעה ששאלו ב'אורים ותומים' יכלו להאיר אותן האבנים שבחושן, וזה מבלי ששם של השבטים יהיה בטל חלילה אפילו לרגע אחד – שהרי הם עדיין נמצאים על כתפות הכהן גדול. גם מטעם זה אסור היה להפריד בין החושן מהאפוד שנאמר "ולא יִזַּח הַחֲשׂוֹן מֵעַל הָאֲפֹד" (שמות כח, כח) (נחלת בנימין' על טעמי המצוות מצוה ק"א דף קלא ע"ב ד"ה נשובה).

האבנים בחושן היו מאירות או מחשיכות לפי מעשי השבטים

כאשר היה נכנס הכהן הגדול לעשות את עבודתו היו מאירים כל שנים עשר אבני החושן – בכדי להראות שכל השבטים הרשומים עליהם מסכימים בעבודתו, שהרי כל ישראל נכללים בשנים עשר שבטי י-ה הכתובים בחושן (נחלת בנימן) על טעמי המצוות מצוה ק"א דף קל ע"א ד"ה אבל עוד יתפרש לך). וכאשר היה הכהן נכנס אל הקודש עם החושן, היה ה' יתברך מסתכל בחושן שעל בגדיו ונזכר בזכות השבטים, והיתה מתעוררת סנגוריה על עם ישראל (שמות רבה' לח, ח). וכן שמות השבטים החקוקים בחושן היו מסייעים לכהן הגדול בעת שהיה נכנס לקודש פנימה לעמוד לפני מלאכי השרת שהיו נמצאים בקודש, ולהתמודד עם השטן שהיה מקנא לו ואוחזו שם להילחם בו (ישפתי כהן על התורה' פרשת תצוה ד"ה ובמדרש מה טעם).

אם שבת מישראל חטא – היתה האבן של אותו השבת בחושן מכהה. ואם עשה מצוה – היתה האבן מאירה (יילקוט ראובני' פרשת תצוה ד"ה כל השבטים). כך היה כאשר עכן מעל בחרם בעת המלחמה, ויהושע הסתכל על שניים עשר האבנים שהיו בחושן אצל הכהן הגדול וראה שהאבן של שבת יהודה כהתה, מזה ידע ששבט יהודה מעל בחרם (מדרש תנחומא' פרשת וישב אות ב). ואז באמצעות גורלות שהפיל בתוך שבת יהודה, הוא גילה את עכן (ראה המעשה ביהושע פרק ז). ומעין זה היה כאשר היו כל ישראל על הר גריזים ועל הר עיבל, ובתוכם היה שבת ראובן על הר עיבל ואמר יחד עמהם "אָרוֹר שְׁכָב עִם אֶשֶׁת אָבִיו" (דברים כז, ב) ומיד האירו האותיות של ראובן שהיו בחושן. אז הכירו כל ישראל שלא חטא ראובן עם אשת אביו (יצרור המור' פרשת ויצא ד"ה ואמרו שם כי כל העם) (להרחבה על מעשה ראובן ראה מאמרנו לפרשת ויגש – ישמות אפרים ומנשה') (להרחבה בנושא הגורלות ראה מאמרנו לפרשת פנחס – מעשה הגורל).

כאשר היו רודפים שאול ואנשיו אחרי הפלשתים, גזר שאול שלא יאכלו הלוחמים כלום עד הערב. כשראה שאול כי החלו הפלשתים לגבור במלחמה על ישראל, הבין מיד שמישהו אכל ועבר בזה על הגזירה. לכן הלך וראה את האבנים שבחושן, והבחין כי האבן של בנימין כהתה – וידע ששבט בנימין מעל בחרם. אז הוא הפיל גורל בתוך השבת ונלכד בגורל שאול ויונתן בנו, ובגורל בנייהם יצא יונתן שנאמר "וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲבָה תָמִים וַיִּלְכָּד יוֹנָתָן וְשָׂאוּל וְהָעַם יִצְאוּ: וַיֹּאמֶר שָׂאוּל הֲפִילוּ בֵינִי וּבֵין יוֹנָתָן בְּנִי וַיִּלְכָּד יוֹנָתָן" (שמואל א' יד, מא – מב). יונתן הודה שאכל מעט דבש בשעת המלחמה, ומיד שאול לקח את חרבו ורצה להרוג אותו. אך העם הגן על יונתן בטענה כי עשה זאת בשגגה – וְהִתְרַצָּה לָהֶם שָׂאוּל וְלֹא הָרַג אֶת בְּנוֹ (יילקוט ראובני' פרשת תצוה ד"ה ראה שאול).

'האורים ותומים' היו שמות קדושים שהונחו בתוך כפלי החושן

בתוך כפלי החושן היה נתון 'שם המפורש' (רשימי שמות כח פסוק ל, 'קהלת יעקב' ערך 'אוי ד"ה אורים ותומים, עפ"י יתרום יונתן שמות כח, ל. ראה רשימי יומא עג ע"א ד"ה כלפי שכניה) שהיה למעשה שמות קדושים הנקראים בשם 'אורים ותומים' (וזהר פרשת פקודי דף רלד ע"ב ד"ה כתיב וד"ה תא חזי) אשר היו נעלמים ושקועים שם (ואור החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רלד ע"ב ד"ה ואת האורים וד"ה ואינון). 'האורים' – היה שם קדוש הנקרא מ"ב, 'התומים' – היה שם קדוש הנקרא ע"ב. והם אלו שגרמו לאותיות השבטים שהיו חקוקות על גבי אבני החושן להאיר או להחשיך (וזהר פרשת פקודי דף רלד ע"ב ד"ה כתיב וד"ה תא חזי, 'ספר הליקוטים' להארי"ז פרשת תצוה פ' האורים והתומים, 'בגדי אהרן' פרשת במדבר דף א ע"ב טור ב ד"ה לוי). וכיון שבשם מ"ב נברא העולם לכן הוא נקרא 'אורים' על כפל התיבות "אור" בפסוק "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹרֶךְ יְמֵי אֲבִר" (בראשית א, א). וכן שם ע"ב נקרא 'תומים' משום שהוא כולו 'תמים' שהרי כל שבעים ושנים השמות שבו בנויים משלוש אותיות (ובגדי אהרן לר' אהרן תאומים פרשת במדבר דף א ע"ב טור ב ד"ה לוי).

משה רבינו לא הצטווה לעשות את 'האורים ותומים' לפי שהם לא היו יצירת בני אדם, ולא מעשה אומן ולא מעשה נדבה של ישראל (רמב"ן שמות כח, ל), אלא הם היו 'מעשה שמים' לחלוטין (רמב"ן שמות כח, ל בשיטה אחת) כי שמות אלו ירדו מן השמים (קהלת יעקב' ערך 'אוי ד"ה אורים ותומים). לכן הם נכתבו בתורה בה' הידיעה, כפי שנאמר "וַיִּנְשָׂא אֱהֲרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לְבוֹ בָּבֹאוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לְפָנָי ה' תָּמִיד: וְנָתַתְּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאֲוִרִים וְאֶת הַתְּמִימִים וְהָיוּ עַל לֵב אֱהֲרֹן בָּבֹאוֹ לְפָנָי ה' וַיִּנְשָׂא אֱהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנָי ה' תָּמִיד" (שמות כח, כט – ל) (רמב"ן שמות כח, ל).

בזמן שהיו 'האורים ותומים' בתוך החושן, היה החושן נושא את עצמו' כפי שהיה ארון הברית נושא את עצמו, וזהו מה שנאמר על האורים ותומים "וְנָתַתְּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאֲוִרִים וְאֶת הַתְּמִימִים וְהָיוּ עַל לֵב אֱהֲרֹן בָּבֹאוֹ לְפָנָי ה'" (שמות כח, ל), "וְהָיוּ עַל לֵב אֱהֲרֹן" – שלא היו למשא לאהרן הכהן. אך כאשר הוציאו את 'האורים ותומים' מתוך כפלי החושן, היה החושן הופך למשא עבור נושאו, ועל כך נאמר בסוף הפסוק "וַיִּנְשָׂא אֱהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לְפָנָי ה' תָּמִיד" (שמות כח, ל) (משך חכמה' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט). מחמת קדושת בגדי הכהונה, ובכללם אבני החושן והאפוד שהכין בצלאל בימי משה רבינו, נשמרו אבני החושן באורח פלא ושימשו את הכהנים עד ימינו של שלמה המלך – במשך כארבע מאות ושמונים שנה. ורק בימי שלמה המלך חיפשו אבני חושן חדשות (ותפארת יחונתן' לר' יחונתן אייבשיץ פרשת תצוה ד"ה ועשית בגדי קודש).

האורים ותומים היו משיבים ב'רוח הקודש' דרך האותיות שבאבני החושן

כאשר השתמש הכהן באורים ותומים, הוא היה צריך שתשרה עליו רוח הקודש. וזה מה שנאמר "וְאֶתְּהָ תִּדְבֵּר אֶל כָּל חֻקֵּי לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתַי רִיחַ חֻקְמָה וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֱהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֵנוּ לִי" (שמות כח, א), "אֲשֶׁר מִלְּאֲתַי רִיחַ חֻקְמָה" – מדבר על

הכהן שהשתמש ב'אורים ותומים'. לכן נאמר דווקא בלשון יחיד "מִלְאֲתָיו" ולא בלשון רבים "מִלְאֲתַיִם", אף ששאר הפסוק הוא בלשון רבים (ישליה הקדוש' תורה שבכתב פרשת תצוה בסוף ד"ה ואתה תצוה את בני ישראל). וכאשר היה השואל עומד מול הכהן הגדול (יומא דף עג ע"א) שלבש את האפוד והחושן, השכינה היתה שורה על הכהן (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה תא חזי), ו'רוח הקדוש' הייתה נחה על גבי האורים ותומים (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה ועשית חשן משפט). ואז היה הכהן שואל את השאלה לפני ה' (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה ותא חזי).

ובכוח השם הקדוש של 'האורים' שבחושן (ירקנאטי' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט) היו האותיות שבשמות השבטים המופיעות על גבי האבנים, מאירות ובוטלות לחוץ (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה ותא חזי) ועמהם היו מאירים גם פני הכהן הגדול (זוהר פרשת פקודי דף רל ע"א ד"ה תא חזי כל הנז). אז הכהן הגדול שנשא את החושן היה מכוון בשם הקדוש של ה'תומים' (פתח עיניים' להחיד"א יומא פרק א ד"ה יעיני ראו להרב' בשם הרמב"ן, ירקנאטי' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט), והיה בא בליבו הכוונה לצרף את האותיות שנגד עיניו, ולהבין תיבות ומשפטים שיתנו מענה לשאלות (ירקנאטי' פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט, 'מצודת דוד' להרדב"ז מצוה שיח). דבר זה היה על ידי 'רוח הקדוש' שהיתה על האורים והתומים ונמשכה גם עליו (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה ועשית חשן משפט) עד אשר היתה נחה בו, כמו שהיא היתה נחה על ארון העדות (יצרור המור' פרשת תצוה ד"ה וכמו שהארון הוא ראש).

האורים ותומים נקראו 'אורים' לפי שהיו מאירים בכוח סגולתם את השמות שבאבני החושן לעיני הכהן השואל במשפטם על מנת ששיג את שאלתו. ונקראו 'תומים' על שהיו משלימים כוונת השואל (יצרור המור' לר' אברהם סבא חזי של מרן השו"ע פרשת תצוה ד"ה וכמו שהארון הוא ראש. וראה יתרום יונתן' שמות כח, ט). ויש אומרים שנקראו 'אורים' כי היו מאירים את דבריהם, ונקראו 'תומים' כי הם השלימו את דבריהם, כלומר כפי מה שהורו כך היה, לפי שגזירת 'אורים ותומים' אינה שבה ריקם (גמ' יומא דף עג ע"ב). ובזה היתה מעלתם גבוהה יותר ממעלת נביא, לפי שנבואת נביא יכולה לחזור כמו שהיה אצל הנביא יונה בן אמיית, אך גזירת אורים ותומים אינה חוזרת (רש"י גמ' יומא דף עג ע"ב), ובלבד שנעשתה בקדושה וטהרה וכאשר שרה על הכהן 'רוח הקדוש' (ראה הרמב"ן שמות כח, ל ד"ה והענין).

ארון הברית שבמחנה הביא את 'רוח הקדוש' לשאל באורים ותומים

כאשר נאספו כל ישראל להילחם בשבט בנימין על דבר מותה של הפילגש בגבעה (ראה ספר שופטים פרק כ), העם שאל באורים ותומים, כפי שנאמר "וַיִּקְמוּ וַיַּעֲלוּ בֵּית אֵל וַיִּשְׁאַלוּ בְּאֱלֹהֵימָּו וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יַעֲלֶה לָנוּ בְּתַחֲלָה לְמַלְחָמָה עִם בְּנֵי בְנֵימִן וַיֹּאמֶר ה' יְהוָה בְּתַחֲלָה" (שופטים, כ, יח). והם אכן עשו כאשר הורו האורים ותומים – אך למרות זאת לא הצליחו ונפלו מעם ישראל עשרים ושניים אלף איש (יערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה אמנם לכאורה). וכן בפעם השנייה כאשר שוב שאלו ישראל באורים ותומים, שנאמר "וַיַּעֲלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבְכוּ לְפָנָיו ה' עַד הָעֶרֶב וַיִּשְׁאַלוּ בְה' לֵאמֹר הַאֲוֹסִיף לְגִשֶׁת לְמַלְחָמָה עִם בְּנֵי בְנֵימִן אַחִי וַיֹּאמֶר ה' עֲלוּ אֵלַי" (שופטים, כ, כג). ואכן כך עשו, אך שוב לא הצליחו ונפלו מעם ישראל שמונה עשר אלף איש (עפ"י יערות דבש' חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה אמנם לכאורה).

ורק בפעם השלישית 'האורים ותומים' אכן צדקו ועם ישראל ניצח את בני בנימין. והסיבה היא, לפי שרק הפעם השלישית היתה בפני ארון הברית שבו שרתה השכינה, והוא אשר השפיע 'רוח הקדוש' על הכהן השואל באורים ותומים ועל אבני החושן – ואז באה התשובה על נכון. וזה מה שנאמר כאשר שאלו בפעם השלישית "וַיִּשְׁאַלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְה' וַיִּשְׁמַע אֶרְוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים בְּיָמֵימָּו הָהֵם: וַיִּפְיָחֶס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן עֹמֵד לְפָנָיו בְּיָמֵימָּו הָהֵם לֵאמֹר הַאֲוֹסִיף עוֹד לְצִאת לְמַלְחָמָה עִם בְּנֵי בְנֵימִן אַחִי אִם אֶחָדֶל וַיֹּאמֶר ה' עֲלוּ בִּי מִחַר אֶתְנַנּוּ בִּידָד" (שופטים, כ, כז – כח) (יערות דבש' חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה כלל הדבר' ד"ה אמנם לכאורה) בשם האברבנטל (להרחבה על ארון הברית ראה מאמרנו לפרשת תרומה – 'ארון הברית').

האורים ותומים היו משמשים את המלכים, כפי שנרמזו בסמיכות לברכתו של שבט לוי "וְזֹאת לִיהוָדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע ה' קוֹל יְהוָה וְאֵל עֲמוֹ תִּבְיָאֲנֶנּוּ יָדְיוֹ רַב לוֹ וְעֶזֶר מִצְרָיו תִּהְיֶה: וּלְלוֹי אָמַר תִּקְמִיד וְאוֹרִיף לְאִישׁ חֲסִידֶד" (דברים, לג, ז – ח) – כלומר האורים והתומים שניתנו ללוי משמשים את המלך החסיד משבט יהודה המוזכר בפסוק לפני כן (יצרור המור' פרשת זאת הברכה ד"ה וכן סמך לו). אמנם כאשר יצא יאשיהו המלך להילחם בפרעה נכה מלך מצרים אשר עבר בארצו (ראה מלכים ב' פרק כג), הוא יצא ללא התייעצות עם 'האורים ותומים', היות שקודם לכן הוא כבר גנז את 'ארון הברית' במקום ניסתר מחשש שמא הארון ייצא לגלות. וכיון שלא היה את ארון הברית על כן גם לא היה 'רוח הקדוש' על מנת לשאול באורים ותומים – ואז יאשיהו נפל במלחמה (יערות דבש' חלק א' תחילת דרוש ד' ד"ה כלל הדבר).

גם בזמן בית המקדש השני היה הכהן הגדול לבוש בכל שמונת בגדיו כולל 'החושן'. אך עם זאת, האורים ותומים אז היו "חסרים" (ראה גמ' יומא דף כא ע"ב) בכך שלא היו נשאלים בהם, וזה מחמת שלא היתה שורה 'רוח הקדוש' במקדש (פתח עיניים' להחיד"א על גמ' יומא פרק א ד"ה 'אורים ותומים כתבו' בדעת הרמב"ם ובעלי התוספות). ויש אומרים כי מה שחסרו 'האורים ותומים' בבית שני, הכוונה לאותם שמות הקדוש שהיו בין כפלי החושן ונגנזו (יקהלת יעקב' ערך 'אוי' ד"ה אורים ותומים, 'פתח עיניים' להחיד"א על גמ' יומא פרק א ד"ה 'אורים ותומים כתבו' בדעת רש"י והרמב"ן. עיי"ש). ועוד שבזמן בית המקדש השני לא היו יודעים את הניקודים והצירופים משמות הקדוש של 'שם המפורש' כפי שהיה מכוון הכהן גדול 'באורים ותומים' בבית המקדש הראשון (פתח עיניים' להחיד"א על גמ' יומא פרק א ד"ה ועיני ראו להרב).

'החושן' ו'האפוד' מצד הקדושה וכנגדם 'התרפים' ו'האפוד' מצד הטומאה

כנגד קדושת 'החושן והאפוד' של עם ישראל, היתה טומאת 'התרפים והאפוד' של אומות העולם. ועניין התרפים הוא, כי בימי קדם היו בקיאים בחכמת הרפואה באמצעות הכוכבים והמזלות ועל ידי זה היו מתרפאים מחוליים. לכן **תְּרָפִים** הוא מלשון **תְּרַפֵּה** – ודבר זה היה מותר לעשותו. אבל אחר זמן התגלגל הדבר שעשו קסמים והרכיבו על התרפים שד ורוח רעה מהרוחות השוכנות באוויר, והוא היה אומר להם עתידות על ידי שהיו שמים את התרפים תחת אצילי ידיהם, ולבשו 'אפוד' שהוא מעין סינר מאחוריהם ובו קבועות אותיות. וכאשר שאלו שאלה אזי אותו השד ורוח רעה היה עונה באמצעות האותיות הקבועות באפוד שבגביהם. ודבר זה היה מנבא להם, אך רק בלשון ספק. כלומר שהיה מנבא להם עתידות ולא היו מבינים בבהירות את דברי הנבואה (יתפארת יהונתן לרבי יהונתן אייבשיץ פרשת תצוה ד"ה ועשו את האפוד).

לעומת 'התרפים' שבטומאה היה בצד הקדושה את 'החושן' על ליבו של הכהן ובו היו אותיות השבטים. והיה החושן מייעץ מה לעשות בדברים ברורים וודאיים. לכן היה לכהן הגדול גם 'אפוד' מאחורי גבו, שלא היה משתמש בו לחיזוי עתידות אלא שכל מטרתו להורות את ההבדל בין הקודש לחול, בין החושן לאפוד של הגויים (יתפארת יהונתן פרשת תצוה ד"ה ועשו את האפוד). מטעם זה היה אסור שייפרד החושן מעל האפוד שבמקדש, שנאמר ויִרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתָּיו אֶל טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיּוֹת עַל חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד" (שמות כח, כח) (שפתי כהן על התורה פרשת תצוה ד"ה ששה משמותם). ואמר הנביא "כִּי יָמִים רַבִּים יֵשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין מְלֶךְ וְאֵין שָׂר וְאֵין זָבַח וְאֵין מִצְבָּה וְאֵין אֶפֶד וְתִרְפִּים" (הושע ג, ד) (גמי זבחים דף פח ע"ב, גמי ערכין דף טו ע"ב), כלומר הנביא התנבא שלעתיד לבוא על אף על שלא יהיה לעם ישראל "אפוד" שבקדושה הרי שבכל אופן הם לא יפנו אל ה"תְּרָפִים" לחזות עתידות (מצודת דוד הושע ג, ד).

שימוש נפוץ היה ב'אפודי בד' הדומים לחושן ולאפוד שבמקדש

לאחר שנתן משה רבינו את השמות הקדושים של האורים והתומים בתוך החושן, הוא לימד לאהרן הכהן את שם ע"ב שבחושן (רוזיאל המלאך דף כה ע"ב טור ב). וכל השמות הקדושים שבחושן עברו במסורת יחד עם סודות תורה נוספים לשאר גדולי חכמי ישראל. לפיכך היה ביד דוד המלך גם כן 'אפוד' אחר אשר הופקד אצל אביתר הכהן, כפי שנאמר ויִהְיֶה בְּבִרְחֵם אֲבִיתָר בֶּן אַחִימֶלֶךְ אֶל דָּוִד קַעֲיֵלָה אֶפֶד יָרֵד בְּדָוִד: וַיַּגֵּד לְשָׂאוּל כִּי בָא דָוִד קַעֲיֵלָה וַיֹּאמֶר שָׂאוּל נָפַר אֹתוֹ אֱלֹהִים בְּיָדֵי כִּי נִסְגַּר לְבוֹא בְּעִיר דָּלְתַיִם וּבְרִיחַ: וַיִּשְׁמַע שָׂאוּל אֶת כָּל הָעָם לְמַלְחָמָה לָרֶדֶת קַעֲיֵלָה לְצוּר אֶל דָּוִד וְאֶל אֲנָשָׁיו: וַיַּדַּע דָּוִד כִּי עָלְיוֹ שָׂאוּל מִחֲרִישׁ הָרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל אֲבִיתָר הַכֹּהֵן הַגִּישָׁה הָאֶפֶד" (שמואל א' כג, ו - ט). והאפוד של דוד המלך היה כדמות האפוד של משה רבינו ובו חושן כדמות 'חושן הקודש', רק שהיה עשוי מבד (רמב"ן שמות כח, ל ד"ה ואפשר שאחרי, ריקנאטי פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן המשפט).

וכך נאמר על דוד המלך בשעה שהוא העלה את ארון הברית מבית עובד האדומי "וַיְדַוֵּד מִקְרָבָל בְּמַעֲיֵל בּוּץ וְכָל הַלְוִיִּם הַנְּשָׂאִים אֶת הָאָרוֹן וְהַמְשַׁרְרִים וַיִּכְנְנֶיהָ הַשָּׂר הַמְּשָׂא הַמְּשַׁרְרִים וְעַל דָּוִד אֶפֶד בְּד" (דברי הימים א' טו, כז) (עפ"י דברי הימים א' טו, כז) כלומר שדוד המלך רצה לכבד את ארון ה' לכן לבש "מעיל" ארוך כלבוש הכהנים וכן לבש "אפוד בד" (יחומת אנך להחיד"א על דברי הימים א' טו, כז בשם הרב אבן יחיא). וכך גם נאמר אצל שמואל הנביא בצעירותו וישמואל מְשַׁרְתָּ אֶת פְּנֵי ה' נֶעַר חָגוּר אֶפֶד בְּד" (שמואל א' ב, יח). וגם בנוב עיר הכהנים היו הכהנים לבושים אפודי בד, כפי שנאמר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדֹאֵג סַב אֶתָּה וּפָגַע בַּכְּהֲנִים וַיִּסַּב דֹּאֵג הָאֲדָמִי וַיִּפְגַּע הוּא בַּכְּהֲנִים וַיָּמָת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמָנִים וְחֲמִשָּׁה אִישׁ נֶשֶׂא אֶפֶד בְּד" (שמואל א' כב, יח) (רמב"ן שמות כח, ל ד"ה ואפשר שאחרי, ריקנאטי פרשת תצוה ד"ה ונתת אל חושן) ואפודים אלו היו משמשים בקדושה וטהרה, בשונה מהאפוד של הגויים ששימשו בטומאה.

השימוש ב'אפוד בד' היה נפוץ מאוד, והיה ניתן לשאול באמצעותו שאלות בנושאים שונים ולקבל מענה, ובלבד שהכהן השואל הכיר את השמות הקדושים וכן שהיתה 'רוח הקודש' שורה עליו (יקול אליהו להגר"א שמואל א' סעיף קנ"ג ד"ה ותען חנה). והיו אז רגילים להוליך את האפודים ממקום למקום כדי לשאול בהם (ספר הליקוטים להאר"י ז"ל פרשת תצוה ד"ה האורים והתומים, יטעמי המצוות למחרת"ו על יליקוטי תורה פרשת תצוה ד"ה מצות אפוד וחושן). אך לעומתם 'האורים ותומים' היו בשימוש רק אצל הכהן הגדול, והותר לשאול בהם רק עבור מלך מישאל, סנהדרין או כל מי שהציבור היה צריך לו (גמי יומא דף ע"ב ע"ב). והשימוש בהם היה דווקא במשכן או במקדש (גולל אורי לר' מאיר ביקיאים בחלק ערכי הכינויים אות א' ערך אורים).

מחמת כן עלי הכהן טעה בחנה. לפי שעלי הכהן ראה את חנה מתפללת כאשר רק שפתיה נעות שנאמר וְחֲנָנָה הִיא מְדַבֵּרַת עַל לִבָּהּ רַק שִׁפְתֶיהָ נִעְוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע" (שמואל א' א, ג), והוא היה מְפִיָּרָה וידע שהיא מהנשים הצדקניות, על כן תמה על זה מאוד. ועלי לא היה יכול לשאול ב'אורים ותומים' לפי שלא הותר עבור דבר כזה, על כן החליט להשתמש באפוד בד הפרטי שלו. ואחרי ששאל עליה, בלטו והאירו לו האותיות 'ה-כ-ש-ר'. ובמקום לצרפם לתיבה 'כ-ש-ר-ה' כלומר כשרה וצדיקה במעשיה, הוא החליט לצרפם לתיבה 'ש-כ-ר-ה' כלומר שיכורה מייך. והסיבה שעלי היה יכול לטעות בצירוף האותיות, היא משום שהוא שאל ב'אפוד בד' שלו ולא ב'אורים ותומים' שבמקדש (יקול אליהו להגר"א שמואל א' סעיף קנ"ג ד"ה ותען חנה) שבדריהם מדויקים כחוט השערה.

<p>המכון גם לעילוי נשמת: יצחק בן רבקה ז"ל הרב יצחק שלמה בן שרה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לוי ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: שרה סילבי בת עזיה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: ציונה שושנה בת חנה במוך ז"ל אליהו בן גוברק ז"ל שהוה שושנה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: אהרן בן עזיה ז"ל אֶרֶטַע עֲלֶיהָ בַת פֹּרְטוּן מִסְעִידָה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל נפ' א' טבת ה'תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: אליהו בן גינט ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: עישא ז"ל ברטה בת סביקה ז"ל</p>	<p>המכון גם לעילוי נשמת: רפאל בן יפה וישראל ז"ל ניחן ליהודי את המנוח ז"ל ובן ניחן ליהודי את המנוח ז"ל 052-6758933 tona.haim@gmail.com</p>
---	---	---	---	---	---	---	---	---